

**EESTI RAHVASTIKUSTATISTIKA
ÜHTLUSARVUTUSTE PROGRAMM**
Suremuse sündmusstatistika ühtlusarvutused
1.01.2002 — 31.12.2002 (leping 1-11/02/6)

ARUANNE

Lepingu objekt — suremuse sündmusstatistilised ühtlusarvutused Eesti Rahvastikustatistika Ühtlusarvutuste Programmi alamprogrammina — laiem eesmärk on rahvastiku sündmus- ja loendusstatistika korrastamine, suunaga iseseisvale riigile kohase andmestiku loomisele ning võrreldavate aegridade kaudu Eesti rahvastikuarengu pikaajaliste suundumuste selgitamisele. Rahvastiku suremusstatistika ühtlusarvutused moodustavad pealkirjas nimetatud demograafilise protsessi andmestikku käsitleva alamprogrammi, mida viiakse läbi tihedas koostöös teiste Balti riikide ja Euroopa Rahvastikukomiteega, Euroopa Rahvastikuobservatooriumi ja Prantsuse Rahvusliku Demograafiainstituudi koordineerimisel.

Aruandeaasta lepingu raames teostatud tööd on vastavalt kalendrikavale toimunud neljas üksteist täiendavas põhisuunas.

(1) Suremuse vanuskordjate ühtlusarvutused 1923-1998

Ühtlusarvutustele eelnes asjaomaste näitarvude olemasoleva kogumi koondamine ja hindamine. Kvaliteedianalüüs tõdes süstemaatilisi vigu vene ajal publitseeritud ja/või käsikirjas leida olevates suremuse vanuskordajates. Peamine neist oli ühtlusarvutamata vanuskoostise kasutamine nimetajas, lisandusid kohaloleva ja alalise rahvastiku rakendamine eri perioodidel ning muudatused meetodikas, mis kõik kokku töötasid ühes suunas: arvnäitajad pole ajas võrreldavad. Märkimisväärse hulga aastate kohta pole kõnealuseid kordajaid Eesti rahvastiku kohta üldse arvatud, sh aastad enne Teist maailmasõda ja 1950 aastad. Niiviisi teisenes suremuse vanuskordajate ühtlusarvutus tegelikult esmaarvutuseks.

Kordajate uusarvutamisel oli erilise tähelepanu all suremus- ja rahvastikuandmestiku (*resp* nimetaja ja lugeja) vanuskoostise kooskõla, mis tagati asjaomase harmoniseerimise kaudu. Kordajad on arvatud kogu käsitlusala ajavahemiku kohta, katkestusega 1939-1949, mõistagi ühtse meetodika alusel.

(2) Elutabelite uue sarja koostamine 1923-1998

Jällegi eelnes olemasolevate Eesti rahvastiku elutabelite koondamine ja hindamine. Väärrib märkimist, et rahvaloendusaastate lõikes oli ülesanne — kuigi teisest aspektist — juba varem käsitletud, millisele tööle oli võimalus toetuda (Katus K, Puur A (1992). *Eesti rahvastiku suremustrend elutabelite analüüsi põhjal*. RU, Sari B, nr.14. Tallinn, EKDK). Moskvas koostatud elutabelid loendusvaheliste aastate kohta tuginevad suremuse vanuskordajatele, mille vigadele on juba eespool viidatud, seevõrra näitas kvaliteedianalüüs oodatud probleeme.

Aruandeaasta jooksul valmistati ette sisendandmestik elutabelite süsteemseks uusarvutuseks ajavahemiku 1923-1998 kohta, katkestusega 1939-1949. Edasi teostati tarvilikud arvutustööd, eraldi mees- ja naisrahvastiku kohta, rakendades ÜRO standardmeetodikat. Tulemused — Eesti rahvastiku elutabelite ühtlarvutatud aegread — allutati ühtsele esituslaadile ja kujundusele.

(3) Metodoloogiline ja metoodiline tegevus surmapõhjuste ühtlusarvutusteks

Aruandeaasta jooksul, osaliselt varasemale töötulemusele toetudes, teostati arhiivitöö ja analüüs surmajuhtude registreerimiskorralduse kohta 1920-1998. Eriline tähelepanu oli seejuures suunatud surmapõhjuste registreerimisnõuete muutustele Eestis (ja teistes Balti riikides) liikumisel neljandalt ICDlt kõrgemate versioonide suunas ning mitmekesiseid asjaolusid — sealhulgas okupatsioonivõimude tulekute-minekutega kaasnenud suuniste muutusi —, mis on võinud mõjutada surmapõhjuste registreerimist üldse ja andmestiku kvaliteeti ennekõike.

Järgmisse töotsükklisse kuulub surmapõhjusjärgse andmestiku ühtlusarvutus, mille esimene etapp hõlmab vahemikku ICD7-ICD10. Töö on kavas teostada koostööpartnerite ühissettevõtmisena. Aruandeaasta jooksul peeti asjaomaseid läbirääkimisi ja tatati tarvilik tööine side kõigi partneritega.

(4) Analüütiline töö

Paralleelselt rahvastiku uue elutabeli sarja kujundamise ja trükiks ettevalmistusega teostati Eesti rahvatervise pikajaliste suundumuste analüüs. Eesmärgiks oli selgitada suremustrendi peajoon ning selle (eeldatavate) murdepunktide ajaline asetus. Selgunud omalaadsus nii võrreldava demograafilise arenguga rahvaste kui ka Kesk- ja Ida-Euroopa rahvastega võrreldes tõi esile vajaduse lülitada analüüsi teiste Baltimaade pikaajaline suremustrend, mille ka eespoolviidatud koostöö võimalikuks tegi. Samuti oli eesmärgistatud uurida Eesti suremusarengu mahajäämuse põhjusi Euroopa regiooni kontekstis.

Analüüsitulemused on esitatud Balti suremustrendi võrdlevkäsitleva artikli vormis, mis on kavas lülitada järgmisel tööetapil publitseeritavasse kogumikku.

Erinevates tööloikudes on individuaalandmete töötamiseks (suremuse sündmusstatistika 1986-1998) rakendatud programmpaketti *SPSS-Windows*, versioonid 6.1 ja 10.0; agregeeritud andmete töötamiseks paketti *Lotus*, versioonid 4.01 ja 5.0 (Windows); tabelite kujunduseks programmi *Wysiwyg*. Elutabelite arvutamisel on kasutatud ÜRO erialapakette *LIFTB* ja *UNABR*.